

Ի Օ Մ Ն Ա Կ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ՀԱՆԳԻՍ ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Թիւ 40

1888

Յունիս 11

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ՃԱՇՈՒ ԱԻԵՏԱՐԱՆ ԸՍՏ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ

ԺԴ. 25—31:

«Զայս խօսեցայ ընդ ձեզ, մինչ առ ձեզս եմ, իսկ միութարիչն ՀՈՒԻՆ ՍՈՒՐԲ՝ զոր առաքեսցէ Հայր յանուն իմ, Նա ուսուցէ ձեզ զամենայն եւ յիշեցուցէ զամենայն, որ ինչ ասացի ձեզ »:

Տէր Յիսուսի այն վերջին խօսքերն՝ զոր խօսեցաւ իւր Մատնութեան գիշերը, կարելի չէ մի առ մի մեկնութեան ենթարկել, առանց երկարապատում լինելու: Ի՞նչ վտմուռութիւն բարոյականի, ի՞նչ գերագոյն թռիչ ամենաբարձր իմաստութեան: Ոչ մէկ մարգարէ, ոչ մէկ օրէնսդիր կամ իմաստուն այսքան ուղիղ, այսքան անաչառ մի բարոյական վարդապետութիւն կարող եղած են քարոզել եւ հռչակել ընդ տիեզերս: Այո՛, այս վարդապետութիւնն էր ի վեր անդր քան զկար մտաց մարդկային, եւ նոյն իսկ Առաքեալք տակաւին անկարող էին ըմբռնել, ուստի Յիսուս պէտք կը տեսնէ եւ կը խոստանայ իսկ, թէ « Միութարիչն ՀՈՒԻՆ ՍՈՒՐԲ՝ զոր առաքեսցէ Հայր յանուն իմ, Նա ուսուցէ ձեզ զամեն-

նայն եւ յիշեցուցէ զամենայն որ ինչ ասացի ձեզ » : Մինչեւ ցայժմ տէր Յիսուս կը խօսէր առ Առաքեալս, ուրիշ մը եւս պէտք էր — Հովհն ՍՈՒՐԲ — որ խօսէր յԱռաքեալսն, որպէսզի սոքա նոր իմն ուժով ԻՍԿԱՊԷՍ քարոզ հանդիսանային Բանին կենաց :

Յետոյ Յիսուս կը շնորհէ իւր խաղաղութիւնը, « Զխաղաղութիւն զիմ տամ ձեզ, ոչ որպէս աշխարհս տայ, տամ ես ձեզ » : Ի՞նչ էր այս խաղաղութիւն. — այս այն խաղաղութիւնն էր, զոր Քրիստոս միայն կարող էր տալ աշխարհի, խաղաղութիւն հոգեւոր, որ չպիտի վրդովուէր ոչ աշխարհային բնական արկածներէ, ոչ մարդկային բռնուն կրից փոթորիկներէ եւ ոչ պատերազմաշունչ բերաններէ : Այս անվրդով խաղաղութիւնը յաւիտեան պիտի տիրէր նոցա սրտին, որք հաւատով ի Քրիստոս Յիսուս՝ այլ եւս անվախ եւ անխռով պիտի լինէին չարէն — աշխարհի փորձութենէն :

Յիսուս որքան որ կը խօսի թէ մեկնելու վրայ է, եւ այսպէս ի սուգ տխրութեան կը համակէ իւր աշակերտները, այլ սակայն նաեւ կը յուսադրէ, « Եթէ սիրէիք զիս, ապա ուրախ լեալ էր ձեր՝ զի ես առ Հայր երթամ » : Յիսուս պիտի երթայր առ Հայր, որպէսզի իջնէր Միութարիչը, իջնէր Հոգին Սուրբ, ի կատար ածելու համար փրկութեան մեծ խորհուրդն ի ձեռն Առաքելոց սրբոց :

Վերջապէս տէր Յիսուս կը կնքէ իւր խօսքը. « Ոչ եւս այլ շատ խօսեցայց ընդ ձեզ, գայ իշխան աշխարհիս այսորիկ եւ յիս ինչ ոչ գտանէ » : Ահաւոր ժամերն հասնելու վրայ էին, ի Գողգոթա կը պատրաստուէր մահու խաչը, այլ եւս խօսելու ժամը չէր, աշխարհի իշխանը — Սատանան — պիտի հասնէր, այլ սակայն բան մը բնաւ պիտի չգտնէր յանձին Յիսուսի, զի անմեղ էր կատարելապէս, զի չունէր եւ ոչ մի բիծ մեղաց, արժանի դատապարտութեան, ուստի համարձակօրէն խօսեցաւ իւր աշակերտաց. « Թէ սիրեմ զՀայր, եւ որպէս պատուիրեաց ինձ Հայր, այնպէս առնեմ օն, արիք, գնասցուք աստի » :

Վ.

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ

Մատաթիայի ընտրութենէն յետոյ Առաքեալք միաբան ընակելով կապասէին անհամբեր գալստեան Հոգւոյն սրբոյ : Յիսուսն օր անցած էր, յորմէ հետէ Յիսուս յարութիւն առած էր, այլ սակայն յանուն Յիսուսի քարոզութիւնք չէին լսուեր, մինչ զի Յիսուսի թշնամիք այլեւս հանդարտած էին, կարծելով թէ մարեցաւ այն կրակը, զոր Յիսուսի յարութեան լոյսը վառած եւ պահ մը հրդեհած էր Երուսաղէմը : Այլեւս քահանայապետք եւ դպիրք, փարիսեցիք եւ Սադուկեցիք շատ գոհ էին, զի այն համբաւն, թէ Յիսուսի մարմինն իւր աշակերտները գողացան, եւ թէ Առաքելոց երկիւղածօրէն լռութիւնն եւ թաքթաքոյր առանձնութիւնն բաւական հանդարտած էին ժողովրդեան մտքերը, այլ սակայն եւ ահա մեծագոյն իմն նշան, հրաշք անակնկալ. զի «Եղբւ յանկարծակի հնչիւն յերկնից՝ եկեալ իբրեւ սաստիկ հողմոյ եւ ելից զամենայն տունն՝ յորում նստէին» : Առաքելոց հոգիք կը խայտան յողջոյն գալստեան Հոգւոյն սրբոյ, հրեղէն լեզու կ'առնուն, հողեղէն լեզուներու խօսել տալու համար զհանն կենաց : Կը դղրդի վերստին Երուսաղէմ, կսքանչանան ամենեքին լսելով որ Առաքեալք, այն տգէտ ու վախկոտ Գալիլիացիք այլեւայլ լեզուներ կը խօսին եւ անվեհեր քարոզ կը հանդիսանան ճշմարտութեան, «Եւ ասէին ցմիմեանս. զի՞նչ կամիցի այս լինել» : Բայց փարատելու համար այս ընդհանուր տպաւորութիւնը, չարամիտ բերաններ կսկսին ծաղրելով հծծել թէ Առաքեալք գինովցած են :

«Գինովցած, կը գոչէ իսկոյն Պետրոս, ո՞վ իսրայեւացիք, այն Յիսուսը, զոր դուք փայտի վրայ գամելով խաչեցիք եւ մատնուած կարծեցիք մահուան, նա խորտակելով մահը, «Քանզի ոչ էր հնար ըմբռնել նմա ի նմանէ», յարեաւ եւ ինքնազօր բարձրացաւ առ Աստուած, եւ «Ձաւետիս Հոգւոյն սրբոյ ընկալեալ ի Հօրէ՝ սփռեաց զայս, զոր դուք իսկ տեսանէք եւ լսէք» : Յետոյ Պետրոս կը կնքէ իւր խօսքը. «Արդ, ճշմարտիւ գիտացէ ամենայն տունն իսրայէլի, զի եւ տէր զնա եւ օծեալ Աստուած արար. զայն Յիսուս՝ զոր դուքն խաչեցիք» :

Պետրոսի այս ազդու քարոզութեան վրայ իսկոյն 3000 ի չափ անձեր հաւատալով յանուն Յիսուսի Քրիստոսի, մկրտեցան : Եւ այսպէս քրիստոնէական եկեղեցին այսօր իւր յաղթական առաջին քայլն առաւ :

Հայաստանեայց եկեղեցին վաղիւ կը տօնէ Հոգեգալստեան տօնը : Շարականք քաղցրալուր են եւ սրտաշարժ, ծնունդք գրչին Ներսէսի Շնորհալոյ, Հայոց եկեղեցւոյն մեծահամբաւ այս խօսնակի : Ի Ս. Պատարագի յետ Առեփ կերեփի քահանայն երեք անգամ կը դառնայ առ ժողովուրդն, եւ Յ. Ոսկերեքանի գիրքն ընթեռնելով կ'աղօթէ առ Հայր Աստուած :

«Հայեաց ի բարձանց ի սրբութենէ քումմէ ի ժողովուրդս քո, որ առաջի կան եւ ակն ունին մեծի ողորմութեան քո : Առաքեա զբարերար Հոգիդ Սուրբ այսօր ի տաճարս քո եւ ի ժողովեալքս ի սմա, որպէս յայնժամ ի վերնատունն եւ յԱռաքեալն» : Յետոյ կը յաւելու. — Ի՞նչ ճիշդ նկարագիր մեր արդի ազգային վիճակի, եւ ո՞ր անսիրտ Հայն վաղիւ աղօթելու չէ ձայնակցելով քահանային — . «Մի թողուր զմեզ, զի պակասեցան ունայնութեան աւուրք մեր, եւ եղաք նախատինք թշնամեաց, ծաղր եւ այլն ատելեաց մերոց : Այլ յուսալով յողորմութիւն քո՝ որ յաւուրս յայսմիկ եղեւ, հայցեմք ի քէն բաց մեզ զդուռն ողորմութեան քո» :

Ապա քահանայն կ'աղօթէ առ Որդին Աստուած :

«Առաքեա զՀոգիդ Սուրբ ի միաբան հաւատացեալքս, զի բնակեսցի ի մեզ եւ լուսաւորեսցէ լուսով աստուածգիտութեան, եւ առաջնորդեսցէ մեզ ամենայն ճամարտութեամբ ի պահպանութիւն պատուիրանաց քոց» :

Ի վերջոյ կ'աղօթէ նոյն իսկ առ Սուրբ Հոգին Աստուած :

«Եւ արդ՝ Տէր Աստուած մեր, ողորմած եւ մարդասէր, ընկալ զպաղատանս մեր, զոր հայցեմք ի քէն, եւ հանգո զհոգիս ծառայից քոց՝ ննջեցելոց մերոց, որք եւ լուսաւորեալք հոգեւոր ծննդեամբն քրիստոնեայ անուան արժանաւորեցան հաղորդութեամբ Աստուածային մարմնոյ եւ արեանն, հաւատով եւ ուղիղ դաւանութեամբ փոխեցան յաշխարհէս, զորոց եւ գլխատակն կատարեցաք այսօր յուսով փրկական պատարագիս՝ յաւուր երեւման քո» :

Այսպիսի մեծ տօնի մը օր Եկեղեցին անյիշատակ չթողուր մեր ննջեցեալները, կ'աղօթէ նոցա համար եւ մեր վրայ եւս պարտք կը դնէ, որ աղօթեմք նոցա համար ի ցոյց երախտագիտութեան եւ յաւիտենական սիրոյն, զոր ունիմք առ սէր յիշատակի նոցա:

Վաղիւ յերեկոյի՝ Հայոց եկեղեցին կ'ընթեռնու նաև Ներսէս Լամբրոնացւոյ սքանչելի ճառն, որ նախ ունկնդիր ժողովուրդեան աղօթից օթանդակութիւնը կը խնդրէ ուղիղ բացատրելու համար Հոգւոյն Սրբոյ ի վերնատունն գալստեան խորհուրդը:

«Ստիպիմ ի սիրոյ սրախ բաղձանաց նուիրել զբանս աղքատ մտաց իմոց՝ աւուրս մեծի, հանգանակեցէք տկարութեան իմոյ զպարզեւս աղօթից՝ հանդիսացեալ ժողովուրդք»:

Ապա սլանալով Հոգւոյն թեւօք ի վեր անդր, կը վարդապետէ կը մեկնաբանէ, եւ յետոյ կ'արտասանէ խօսքերու ամենէն վսեմագոյնը, հիանալին եւ պանծալին:

«Մարդիկ ետուն զմարդն՝ Աստուծոյ, եւ Աստուած ետ զԱստուած՝ մարդկութեանս: Այս է տուրեւառութիւն, Աստուծոյ արդարութեան քարոզ»:

Հայոց այս մեծ ձարտասանն հետզհետէ նոր թեւեր կ'առնու, կը նկարագրէ Առաքելոց այս նոր վառքը:

«Պետրոս՝ որ ի կափառնայում ծնեալ, լսեմք զի ընդ Հռովմայեցւոց լեզուն խրոխտալով արչաւէ: Եւ փիլիպպոս՝ որ ի Բեթսայիդայ Գալիլիացւոց, Արաբացւոց բարբառով զխօսս իւր յօդէ: Յովհաննէս՝ որ ի Նազարէթ սնեալ, զիւրդ կիլիկեցւոց ձայնիւն ցմեզ հարցանէ: Եւ Թովմասոս՝ սոքա լսեն, որ յԵթովպացւոց լեզուն՝ զմարդարէին բանսն յիշեցուցանէ: Թադէոսն այն տխմար, տեսէք, որքան վայելուչ մեծաց Հայոց բանիւքն զբանս իւր ասէ: Եւ զԲարթողիմէոսն մանուկ՝ իբր թէ ի Մարս ծնեալ, զնոցին խօսս հնչեցուցանէ»:

Ի վերջոյ այս քաջ Հռետորն կը դաւանի թէ Հոգին Սուրբ է կառավարիչ Եկեղեցւոյ, արթուն վերակացու, առաջնորդ հաւատացելոց ի գիտութիւն ճշմարտութեան:

«Եւ որ եկն, այլ ոչ մեկնեցաւ, այլ մնաց յԵկեղեցի Քրիստոսի, ըստ անսուտ խոստման իւր փեսայի, որ ասաց. «Ընդ ձեզ բնակեսցի եւ ընդ ձեզ եղիցի յաւիտեան»:

Վ.

Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՆԱԽԱԽՆԱՄՈՒԹԻՒՆ

Բ. Թէ ինչո՞ւ չարերը երջանիկ են եւ բարիները թշուառ : Թէպէտեւ վերը յիշուած պատճառները , այդ դժուարութեանց ալ պատասխանի ըլլալու բաւական են : Սակայն կը հարցնեմք , ո՞ր աստիճան ճշմարիտ է թէ չարերն երջանիկ են եւ բարիները թշուառ . Աշխարհի մէջ հասարակ եղած դժբաղդութիւնք չարին եւ բարւոյն վերայ անխտիր կը հասնին , իսկ անձնական դժբաղդութիւնք աւելի չարերուն կը պատահին . տեսակ տեսակ հիւանդութիւններ եւ կանխահաս մահեր աւելի անառակաց կը պատահին : Մարդկային օրէնքներու խստութեանց միշտ չարերն են ենթակայ , բանտք , տուգանք եւայլն նոցա համար են միշտ . դուն ուրեք անմեղներ զոհ կերթան մատնութեան կամ բռնաւորութեան : Ուրեմն ստոյգ չէ թէ չարերն երջանիկ եւ բարեբախտ են քան զբարիները :

Եւ դարձեալ՝ ամէն բարի կարծուածները արդարեւ բարի՞ են : Ո՛հ , ո՞րչափ բռեալ գերեզմաններ կան , որոնց ներսը լի է ապականութեամբ , ո՞րչափ անգամ աշխարհի բարի համարածը Աստուծոյ առջեւ ամենամեծ մեղաւոր մի է , եւ անոր համար է որ նորա վերայ ծանրացած է Աստուծոյ ձեռքը : Արդ՝ այսպիսի պարագայի մէջ բարի չէ՞ աստուածային Նախախնամութիւնը որ զայնպիսին յուղղութիւն կը հրաւիրէ :

Եթէ առաջի աչաց ունենամք յաւիտենականութեան մեծ խորհուրդը , յայնժամ կ'ըմբռնեմք թէ ինչո՞ւ չարերը երջանկութեան մէջ կը փափկանան եւ բարիները թշուառութեամբ կը տառապին : Արդարութիւն եւ իմաստութիւն է , այո՛ , որ ամբարիշտը երկրիս անցաւոր բարիքը վայելէ , որպէս զի ի հանդերձեալն պատժուի , եւ բարի մարդն որ տառապեցաւ , ընդունի յաւիտենական երջանկութիւնն ի վարձ իւր տառապա-

նաց եւ առաքինութեանց : Մեծատան եւ Ղազարոսի առակին մէջ կը կարդանք Ղուկ . ԺԶ . Թէ Աբրահամ պատասխան կու տայ Մեծատան աղաչանքին . « Յիշեա՛, զի ընկալար անդէն զբարիս քո 'ի կեանսն քում եւ Ղազարոս նոյնպէս զչարչարանս, արդ սա աստ մխիթարի եւ դու այդր պապակիս » :

Վերջապէս բարիները թշուառ կարծած ժամանակնիս՝ գիտնալու ենք թէ՛ յաւիտենական երջանկութիւնը չահելու համար նմանող լինելու ենք մեր կենարար փրկչին, որ խաչի եւ մահուան ճանապարհաւ առաջնորդ եղաւ մեզի, հարկ է նորա վարքը նկարել մեր անձին վերայ . բրարիոնը սահմանուած է յաղթողներուն . ոսկին ի բովս կը զտուի . անցեալ կեանքի սխալանքները խաչերով կը քաւուին :

Ուրեմն աշխարհի մէջ վիճակներու անհաւասարութեան, չարերուն երջանկութեան եւ բարիներու թշուառութեան մասին տեղի ունեցած առարկութիւնք յոյժ սխալ են, եւ ընդդէմ աստուածային Նախախնամութեան : Այս խնդրոց մէջ մեր տեսութիւնք յոյժ անկատար են : Յանգձնութիւն է Նախախնամութեան գործքերը քննադատելը : Նա ինչ որ ըրած է եւ կընէ, բարի է, նոյն իսկ չարիքն՝ որ թոյլ կուտայ մեր մեծագոյն բարւոյն համար : Ուստի օրհնելով զբարերար Նախախնամութիւնը ջանամք մեր վիճակին պարտաւորութեանց հաւատարիմ լինել, որով միայն կարելի է երջանկութիւն թէ աստ եւ թէ ի հանդերձեալն :

Յ.

ՆՈՒՐԱԿ ՈՒԹԻՒՆ

Նուիրակ անունը նուէրէն է, եւ նուէր տանողն եւ նուէր բերողն հաւասար կերպով նուիրակ կարող են կոչուիլ, թէ եւ տուածը լինի հոգեւոր եւ առածը լինի մարմնաւոր, վասն զի ըստ Առաքելոյն կարող են ասել . « Եթէ մեք ի ձեզ զհոգեւորսն սերմանեցաք, մեծ լ՞նչ է, եթէ ի ձէնջ զմարմնաւորսդ հնձիցեմք » :

Սակայն ոչ միշտ նուիրակներու գործունէութեան մէջ կը

ճշմարտութիւնն այդ պայմանը: Նուիրակներ կը յղուին ստէպ նաեւ ինդիւրներ լուծելու, երկպառակութիւններ խաղաղացներու, դժուարութիւններ հարթելու, տեղեկութիւններ հաւաքելու, օգնութիւններ հասցնելու, պատիւներ եւ պարգեւներ մատուցանելու, եւ այլ շատ տեսակ գործողութիւններ կատարելու, որոց մէջ միշտ ճշմարտութիւնը առնելու պայմանը: Նուիրակութիւնն այդ կերպով կը նոյնանայ դեսպանութեան, հրաւիրակութեան եւ պատգամաւորութեան պաշտօններու հետ, որոնք շատ կարեւոր՝ մանաւանդ թէ անհրաժեշտ են ամեն կազմակերպեալ ընկերութեանց վարչական մեքենային ամրողջացման համար:

Մեր Ս. Եկեղեցին նուիրակութեան դրութիւնը ունէր, եւ ունէր զայն իւր ամեն աստիճաններուն մէջ, սլարզ վանահայրերու եւ առաջնորդներու նուիրակներէն սկսելով մինչեւ գերագոյն կաթողիկոսի նուիրակները. եւ որչափ մեք գիտեմք, Եկեղեցւոյ մէջ նոր կանոն չէ հաստատուած որ խափանէ նուիրակութիւնը, ուստի համարձակօրէն կարող եմք ասել, թէ ինչ որ ունէր յառաջ, ունի եւ այժմիկ: Բայց որչափ ստոյգ է այդ բանը ընդհանուր կերպով, նոյնչափ եւս գործնական կերպով չհաստատուիր, զի մեր օրերուն մէջ չեմք տեսներ նուիրակներու շրջիւք, չեմք լսեր նուիրակներու անունները: Ամենանոր սովորութիւնը գրեթէ մոռցնել կը ջանայ նախնեաց սովորութիւնը, եւ խափանել նուիրակութեան դրութիւնը: Ամենանոր կոչեցինք այդ սովորութիւնը, վասն զի դեռ կենդանի են անոնք, որք ականատես վկայներ են կաթողիկոսական նուիրակներուն ամեն կողմ շրջելուն:

Այդ ամենանոր սովորութեան առթական պատճառներ կը սեպուին հետեւեալները:

Արտաքին յարաբերութեանց մէջ շփումներ չյարուցանել: Եկեղեցական հովուաց պաշտօնավարութեան դժուարութիւններ չպատճառել:

Նուիրակաց նիւթական եւ վարչական գործունէութեան արդիւնքը ուրիշ ձեւերով լրացնել:

Նուիրակութեանց նիւթական մասին մէջ նշանաւոր արդիւնքներ չտեսնել:

Եւ դուցէ, — նուիրակութեան պաշտօն վարելու համար, տեղեաց եւ ժամանակաց պահանջներու յարմար ընտրելիներ չգտնել:

Այդ պատճառները թեթեւ չեն, եւ ամեն մարդ կը խոստովանի անոնց զօրութիւնն ու ազդեցութիւնը: Սակայն տարբեր է զանցառութիւններ արդարացնելու բաւական զօրութիւնը, եւ տարբեր է օրէնք մը խափանելու բաւական զօրութիւնը:

Մեր կարողութենէն եւ չափէն վեր է բարձրագոյն իշխանութեան վրայ զանցառութեան մեղադրանք դնել, ուստի եւ ոչ իսկ զանցառութեան կէտին վրայ խօսիլ կը յանդգնիմք, սակայն օրէնքներու վրայ ընդհանրապէս խօսիլ ներեալ է ամեն նախանձայոյզ անձի: Փութանք ուրեմն խօսքերնիս օրէնքին վրայ ամփոփել:

Առաջին խնդիրը որ կը ներկայանայ մեր մտքին՝ այն է, թէ վերոյիշեալ պատճառները բաւական են արդեօք օրէնք մը խափանել:—Ո՛չ երբէք: Այդ է մեր պատասխանը:

Ամեն օրէնք իրեն հետ դժուարութիւններ ունի, եւ երբեմն այդ դժուարութիւններ աւելի կը շատնան. եւ եթէ յիշածներնուս տեսակէն դժուարութիւններ բաւական լինէին օրէնք խափանելու, աշխարհքին վրայ օրէնք չէր մնար, ամենքը կը խափանուէին եւ կը դադարէին: Դժուարութիւններ երբէք բացարձակ բաներ չեն, այլ տեսակ տեսակ պարագաներէն կախում ունին, եւ այդ պարագաներն՝ երբեմն իրենք կը փոխուին, եւ երբեմն փոփոխուելու ընդունակ են. մանաւանդ թէ մարդկային հանճարն շատ ճարտար միջոցներ ունի որակ, քանակ, տեսակ, ճաշակ եւ ժամանակ այլայլելով միեւնոյն գործը կատարել եւ դժուարութիւններէ խուսափել: Իսկ ուր պատճառները դժուարութեանց տեսակէն չեն, այլ կերպով մը փոխանակութեան եւ բաւականութեան տեսակէն են, այն ժամանակ եւս հարկ է քննել թէ արդիւնքները ի՞նչ համեմատութեան մէջ են:

Արդ՝ մեր յիշած պատճառներէն, արտաքին յարաբերութիւնները կարող են պարզուիլ՝ նուիրակութեանց նպատակին վրայ յատուկ եւ անկեղծ բացատրութեամբ. իսկ եկե-

ղեցական պաշտօնավարութիւնները կը պաշտպանուին՝ նուիրակութեանց իրաւասութեան եւ տեւողութեան սահմանափակութեամբ. եւ այդ երկուքն են բուն դժուարութիւնները: Նուիրակութեանց արդիւնքը ուրիշ ձեւերով լրացնելու պատճառը, թղթակցութեանց եւ տեսակ տեսակ հաղորդակցութեանց միջոցներն են. սակայն ո՞վ չտեսներ որ նուիրակաց գործը եւ նամակաց գործը՝ այնչափ տարբեր են իրարմէ, որչափ կենդանին անշունչէն: Նուիրակութեանց նիւթական արդիւնքին նուազիւր, ոչ միայն պատճառ չէ բարոյական արդիւնքը արհամարհելու, այլ եւ բողոքովին խափանելը՝ նիւթական արդիւնքին իսպառ կորուստը կը նշանակէ, եւ բնաւ յարմար չէ ընդհանուր շահագիտութեան սկզբունքին՝ որ կասէ թէ լաւ է ինչ քան ոչինչ: Վերջապէս ընտրելեաց պակասութիւնը յարաբերական միայն է, զի բացարձակ կերպով չէ կարող հաստատուիլ. եւ միւս կողմանէ ուրիշ հետեւութիւն չէ կարող քաղուիլ անտի, բայց եթէ յարմար ընտրելիներ պատրաստելու յատուկ հոգատարութիւն ունենալ:

Նուիրակութեանց մասին երկրորդ խնդիրն է, թէ աշխարհիս ներկայ դրից եւ պարագայից մէջ նուիրակութիւններ կարող են արդեօք օգտակար լինել: — Անշուշտ: Այս է մեր կարծիքը:

Երբ ներկայ դարը կարծես հաղորդակցութեանց ոգւով վառուած, իւր ամեն ջանքը յարաբերութիւններ շատցնելու, ամբողջացնելու, կարգադրելու եւ կանոնաւորելու վրայ դրած է, եւ բոլոր իւր ակնկալութիւնը այդ աշխատանքին արդիւնաւորուելէն կսպասէ, կատարեալ ապիկարութեան կնիքը ճակատնիս ընդունելու արժանի կը լինէինք, եթէ տարբեր կարծիք մը ունենայինք: Բայց ինչ որ ներկայ դարը իրր նոր գիւտ կը մշակէ, այն՝ մեր Եկեղեցւոյն հնադարեան աւանդութիւնն է, որ երբ հաղորդակցութեանց միջոցներն աղքատ էին եւ տկար, նուիրակութեանց դրութեամբ կատարելագործեց զայնս: Կատարելագործեց ըսի, վասն զի միայն այդ չէ մեր Եկեղեցւոյն սեփական եւ հաղորդակցութեանց նպատակին ծառայող միջոցը: Մեր Սուրբ

Եկեղեցւոյն նախնական եւ առաքելաւանդ օրէնքներէն մին է, եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան՝ միայն Կաթողիկոսական Աթոռէն շնորհաբաշխուիլն, եւ նոյն օրէնքներէն միւսն է Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութեան ու բաշխման միայն Կաթողիկոսական Աթոռէն կատարուիլը. մինչ ուրիշ եկեղեցիներու մէջ ամեն երեք եպիսկոպոս՝ եպիսկոպոս կը ձեռնադրէ, եւ ամեն եպիսկոպոս միւռոն կ'օրհնէ, Մեր առաքելաւանդ օրէնքները իրենց վսեմ կերպարանքին հետ ունին եւ հաղորդակցութեանց միջոցները առատացնելու եւ ամրացնելու յատկութիւնը, Այդ օրէնքներուն լրումն է նուիրակութեանց դրութիւնը:

Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ սրբազան կանոնաց աստուածիմաստ վսեմութիւնը, իբրեւ պայծառ ճառագայթ արեգակնաբար կը փայլի: Հնար է՝ արդեօք այնչափ կոյր լինել, որ չըկամենամք տեսնել զայն ու ճանաչել. հնար է՝ արդեօք այնչափ յամառ լինել, որ կամենամք անարգել զայն ու խափանել:

Թղթատարութիւնք եւ հեռագրութիւնք ստոյգ է որ հաղորդակցութեանց միջոցներ շատցուցին, սակայն քաղաքական յառաջադէմ աշխարհի մէջ, այդ միջոցները ոչ թէ չխափանեցին դեսպանութիւնները եւ պատգամաւորութիւնները, այլ եւ անհամեմատ շատցուցին: Ինչպէ՞ս ուրեմն կարենամք կարծել թէ մեր Եկեղեցւոյն հնադարեան նուիրակութիւնք այլ եւս անօգուտ լինին:

Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյն ամենափառաւոր էջերէն մին եւ ամենարդիւնաւոր միջոցներէն մին նուիրակութիւններն են եղած: Գաղթած եւ ցրուած Ժողովուրդներ նուիրակներու տեսովն զօրացած, նոցա օրհնութեամբն մխիթարուած, էջմիածնի Սրբութեանց անունովն ոգեւորուած, Սըրբալոյս Միւռոնի շնորհիւ նուիրազործուած, կարող եղած են յաղթել լեռնակուտակ տառապանաց եւ անտանելի հալածանաց: Անոնց շնորհիւն է որ հեռաւոր երկիրներու մէջ՝ սրտով մօտաւոր Հայեր են մնացած: Ուր նուիրակաց այցելութիւնն դադարած է, Եկեղեցւոյ սէրն սկսած է թուլանալ, հետեւապէս նեղութեանց եւ հալածանաց դէմ Հայը սկսած է տը-

կարանալ, եւ նոր զօրութիւն չհասնելով, տկարութիւնը սլարտութեան է հասած: Այսպէս Հայը նախ Եկեղեցին է թողած, յետոյ լեզուն է փոխած, վերջէն ազգէն է ելած, եւ Հայը հայութեան համար մշտապէս եւ վերջնապէս է կորած:

Նուիրակը՝ գացած տեղերուն ճիշտ տեղեկութիւնները հաւաքելով, պարագայները կշռելով, ոգին ուսումնասիրելով, պէտքերը լսելով, դարմանները խմանալով, Կաթողիկոսին մօտ կը դառնայ: Հայրապետին սիրտը չէ կարող անտարբեր մնալ իրեն հասած տեղեկութեանց դիմաց, եւ ի՞նչ եւ ի՞նչպէս եւ ի՞նչչափ որ պարագայները իրեն ներեն, ներքին եւ արտաքին, հոգեկան եւ նիւթական տնօրինութիւններ չէ կարող խնայել: Այդ է գործոյն բնական ընթացքը: Եթէ Կաթողիկոսներ միշտ կրցած չեն արտաքինն ու նիւթականը մատակարարել, սակայն գոնեա ներքինն ու հոգեկանը ու եկեղեցականը չեն զլացած: Եւ այս աւքիջ չէ. զի ոչ թէ միայն ազնուագոյն մասն է, այլ եւ մեր արտաքինոյն եւ ազգայնոյն նախապատճառ եւ նախասկիզբն է:

Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքութեան պատմութիւնն միայն բաւական է նուիրակութեանց վառքը անմահացնել, յայտնի ցուցնելով թէ քանի՜ տաղնապներ նուիրակութեանց շնորհիւ խաղաղացան, քանի՜ ընտրելագոյն պատրիարքներ նուիրակներու մէջէն առնուեցան, եւ քանի՜ անգամ Կաթողիկոսներ հարկին ծանրացած ժամուն՝ անձամբ ալ գործին գլուխը հասան: Եթէ եւ նուիրակաց ոմանց վրայ վառասիրական ձգտումներ երեւցան, սակայն քանի մի սեւ գիծեր չեն կարող չատ մը փայլուն էջերը նսեմացնել: Եւ այն ալ վերագրուելու է յաւէտ ժամանակին պարագայից, յորում իրաւասութեանց սահմաններ որոշ չէին հասկացուած, եւ օտար միջամտութիւններ ազատաբար կը գործէին. մինչ այժմ հեռացած են այդպիսի վտանգներ՝ արդէն ստացուած կորագործութիւններով, եւ աւելի եւս կը հեռանան, եթէ հարկ լինի մտադրութիւն դարձնել:

Գուցէ ոք մոռարել է, թէ մեք ստէպ նուիրակութեանց անունը կրկնելով, եւ նուիրակութեանց զանազան օգուտները

յիշելով, կը քաշուիմք խօսիլ այն նիւթական արդեանց վրայ՝ զոր կաթողիկոսութիւնն կընդունէր ժողովրդենէ հաւաքուած նուէրներով։ Այդ կէտն եւս պարզեմք, որ անուղղակի մտածութեանց առիթ չթողումք։

Ոչ ազգը իւր նուէրը իւր Մայր Աթոռոյն զլացողն է, եւ ոչ ալ իւր ազգը պատուած կամ պաշտպանած կարող է սեպուիլ նա, որ կաշխատի ազգը այդ նուէրէն հեռացնել։ Մայր Աթոռոյն տրուելու նուէրը ոչ հարկ է եւ ոչ բաժ, եւ ոչ ալ ծանր եւ աւերիչ գումար կարող է լինել։ Ո՞չ ապաքէն ամեն Հայ քրիստոնեայ պարտաւորութիւն կզգայ պահել պահպանել իւր գիւղի կամ քաղաքի եկեղեցին, իւր ծուխի կամ թաղի քահանայն, իւր հաւատքին ծէսն ու պաշտօնը։ Ո՞վ կարող է ասել թէ այդ պարտաւորութիւնը չտարածուիր մինչեւ Մայր Աթոռն ու Մայր Եկեղեցին ու Հայր պաշտօնեայն։

Դարձեալ ի՞նչ կարող է լինել իւրաքանչիւր Հայ քրիստոնէին Մայր Աթոռոյն տալիք նուէրը։ Սոոյդ որ գանձեր ու գումարներ չեն կարող լինել, այլ եթէ լուսմաներ եւ դանկեր եւս լինին, — կամ նոր բառեր գործածել ուզելով — եթէ կոպէկներ եւ փարաներ եւս լինին, բաւական են նուիրական պարտաւորութիւն մը լրացնելու, եւ նուիրական արդիւնք մը ունենալու։ Իսկ այսպիսի չնչին փողեր ոչ Հայ ազգը կը կործանեն եւ ոչ Հայ ազգայինները։

Դարձեալ, ո՞վ պիտի պահէ ու պահպանէ մեր Մայր Աթոռը։ Արդեօք օտարք թէ թշնամիք։ Ո՞չ ապաքէն իւր զաւակները։ — Որո՞ն է Մայր Աթոռոյն պայծառութեան պարծանքը։ Արդեօք օտարի՞ն թէ թշնամոյն։ Ո՞չ ապաքէն իւր զաւակներուն։ — Որո՞ն է Մայր Աթոռոյն բարգաւաճման օգուտը։ Արդեօք օտարի՞ն թէ թշնամոյն։ Ո՞չ ապաքէն իւր զաւակներուն։ — Ի՞նչ ուրեմն փլաս որ նուիրակութեանց նիւթական արդիւնքով Մայր Աթոռն բարգաւաճի, պայծառանայ եւ պահպանուի։ Ո՞վ որ հարուստ հայր ունի, նա երջանիկ զաւակ կը սեպուի։ Ո՞վ որ դոյզն զոհողութեամբ մեծ արդիւնք պատրաստել գիտէ, նա խելացի անձ կը սեպուի։ Հայ ազգին իղձն տարբեր չէ կարող լինել, եւ տարբեր է չեմք կարող ասել, երբ կը տեսնեմք, որ թէեւ նուիրակներ չեն չրջիր,

այլ գանձանակներ կը հաստատուին ի նպաստ Մայր Աթոռոյ ։
 Վերջապէս մարդկային սրտին փափուկ թելերը զննողներ
 կը վկայեն , թէ մարդ աւելի զգայուն , աւելի սիրող եւ աւելի
 հեռեւող է այն առարկային վրայ , որուն իրմէ բան մը կ'անցնի ,
 եւ կը վկայեն եւս որ այդ անցումին մէջ աւելի զօրաւոր է բա-
 րոյական եւ կամաւոր ներգործութեամբ անցած բան մը , քան
 թէ պարզապէս բնական գործողութեամբ անցած բան մը ։ Մեք
 աւելի կը սիրեմք այն ծառը՝ որուն համար աւելի աշխատանք
 քաշած եմք , այն առարկայն՝ որուն համար աւելի գին վճարած
 եմք , այն իրը՝ որուն համար աւելի զոհողութիւն արած եմք ,
 այն անձը՝ որուն համար աւելի փոյթ ու օնք ունեցած եմք ։
 Այնպէս որ կարող եմք ասել , թէ բանի մը վրայ սէր զար-
 թուցանելու եւ սէր շատցնելու միակ պայմանը , նոյն բանին
 վրայ ծախք կամ աշխատանք ունենալն է ։ Այն առարկայն
 որուն համար ոչ ծախք եմք ունեցած եւ ոչ աշխատանք ,
 մեզի համար բոլորովին անտարբեր է ։ Այդ սկզբունքի զօ-
 րութեամբ կարող եմք հաստատել , թէ Մայր Աթոռն ու Մայր
 Եկեղեցին , Հայրապետութիւնն ու Ազգութիւնը , ազգային
 փառքն ու յառաջադիմութիւնը , բոլորովին անտարբեր բա-
 ներ կը մնան մեզի , եթէ անոնց համար ոչ կաթիլ մը քրտինք
 կը թափեմք եւ ոչ ստակ մը փող կուտամք ։ Այնպէս որ այն
 նիւթական նուէրը զոր ամեն Հայ քրիստոնեայ կուտայ իւր
 եկեղեցւոյն , փոխադարձաբար նորա սրտին մէջ , իւր եկեղեց-
 ւոյն եւ հետեւաբար իւր ազգին սէրը կը բորբոքէ ։ Եւ մեք
 եթէ կը բաղձամք որ ամեն Հայ եկեղեցասէր եւ ազգասէր
 լինի , պէտք է որ զայն եկեղեցւոյ եւ ազգի համար նուէր
 մը տալու յորդորեմք . վասն զի տալէն յետոյ ինքն ինքնա-
 բերաբար կսկսի եկեղեցւոյ եւ ազգի գործերուն վրայ մտա-
 դիր եւ համակիր աչքով նայիլ ։

Նուիրակութեանց վրայ խօսքերնիս չվերջացուցած , հարկ
 կը սեպեմք յիշատակել , թէ նուիրակութիւնք հաւասարապէս
 օգտակար են թէ հեռաւոր եւ թէ մօտաւոր աշխարհաց , թէ
 բարեկարգ եւ թէ անկարգ վիճակաց , եւ թէ բազմահայ եւ
 թէ սակաւահայ տեղեաց համար ։ Այլ որովհետեւ բժիշկ ա-
 ւելի հիւանդաց պէտք է քան ողջոց , եւ օգնութիւն աւելի

տկարաց պէտք է քան կարողաց, անոր համար յատուկ մտադրութեան արժանի են Պարսկաստանի եւ Հնդկաստանի եւ Ճենաստանի կողմերը եղող Հայերը, մասնաւոր հոգատարութեան կարօտ են Թումանիոյ եւ Բուլղարիոյ եւ Մակեդոնիոյ մէջ գտնուողները, առանձին հսկողութեան արժանի են Կիլիկիոյ եւ Աղթամարայ սահմանաց մէջ բնակողները: Մընացեալներն ալ, թէ Թուրքիոյ եւ թէ Ռուսիոյ Հայերը արժանի են Հայրապետական Գահուն մանրագնին գիտակցութեան եւ ասպարէզ են օգտաշատ նուիրակութեանց, վասն զի չկայ տեղ մը, չկայ անկիւն մը, ուստի գանդատանաց կամ բողոքոյ կամ հեծեծանաց ձայներ չլսուին, եւ ում յատուկ մտադրութիւն դարձնել հարկ չլինի:

Այժմեան գործածուած միջոցները փորձառութեամբ կը տեսնեմք որ բաւական չեն լինիր, զօրաւոր միջոց մը նախնիքներէն աւանդուած եւ յաջողութեամբ գործածուած՝ մեզի պատրաստ է: Այդ միջոցը մեր պէտքերուն դարմանն է, մեր յարաբերութեանց ամրապնդուելուն միջնորդն է, մեր միութիւնը զօրացնելու պատճառն է. իսկ միութիւնը ոչ թէ բարութեանց աղբիւրն է միայն, այլ մանաւանդ թէ ինքն բարութիւնն է: Մեք կը բաղձամք այդ միջոցը նորոգուած տեսնել եւ ցնծութեամբ գոչել. «Իբրեւ զի գեղեցիկ են ոտք աւետարանչացն խաղաղութեան եւ աւետարանչացն բարութեան»:

(Սրարատ)

ՄԱՂԱՔԻԱ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՕՐՄԱՆԵԱՆ

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. ԻՆ

Երէկ Ա.գգ. Կեդր. Վարչութեան նորընտիր Կրօն. Ժողովն ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր գումարեւով կազմեց իւր Դիւանը հետեւեալ կերպիւ.

Գեր. Տ.	Խորէն	Ս. Արքեպիս.	Նար-պէյ	Ա. Ատենապետ
»	»	Սիմէոն	»	Սէֆէրեան Բ.
Արժ. »	»	Յովհաննէս	Ծ. Վր.	Արչարունի Ա. Ատենապիր
»	»	Տաճատ	»	Ոսկանեան Բ.

Ժողովն յետ աղօթից՝ խորհրդակցեցաւ թէ ի՞նչ միջոցներու գործադրութեամբ կարելի է դարման տանել այն հոգեւոր ծանր վտանգին, զոր գթալիցաբար կը կրէ այսօր Հայաստանեայց եկեղեցին ու ազգն ի ձեռն արտաքին ու ներքին, օտար եւ հայազգի մեքենայիչներու: Եւ թէ ո՞ր խնդիրներն են, որք թէ՛ եւ զուտ ազգային են եւ կրօնական, այլ սակայն ցարդ անտես առնուած լինելով՝ առկախ մնացած են:

Յետ խորհրդակցութեան որոշուեցաւ որ Դիւանն իւր քարտուղարաց հետ միանալով, Ժողովոյ հետեւելի ընթացքը գծող Օրակարգ մը նախ պատրաստէ, եւ ապա մատուցանէ զայն Ժողովոյ ի գիտութիւն եւ ի տնօրինութիւն:

Վ.

ԽՕՍՆԱԿ Կը հրատարակուի ամէն Շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է 30 դրու. **Նումսեայն** 10 դրու. **Հասը** 20 փր: Գիւղացի բահանայից **Տարեկան** բաժանորդագինն է 10 դրու:

Վհարմունք կանխիկ են, դրամաբուրք եւս կ'ընդունուի:

Բաժանորդագրութեան համար դիմել առ Գանձապետն Խօսնակի

Տ. Յովսէփ Վ. Այվազեան

Բարոյիչ Ի Հայաստան

Հանդիսիս վերաբերեալ գրութիւնք ուղղել, Առ

Խմբագրութիւն Խօսնակ Հանդիսի

Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ, ԳՈՒՄԳԱՐՈՒ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վարչական Խորհրդոյն Կրօնական Ժողովոյ
Տնօրէն ՀՄԱՅԵԱԿ ԵՊԻՍ. ԴԻՄԱՔՍԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ

Զամագըրլար, Յակոբեան խան, Թիւ 40, 44, 42, 43

معارف عمومیه نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اوله شدر